

ÖZET

“M.Ö.II.Binde Orta Anadolu madenciliği ve Orta Anadolu ticaretinde madenin konumu” konulu çalışmanın temel amacı 1950’li yıllardan itibaren artan araştırmalar sonucu ortaya çıkan kavramlardan biri hatta arkeoloji ile en iç içe olan arkeometalurji konusunda ayrıntılı bir değerlendirme ortaya koymaktır. 1970’li yıllardan itibaren yerel maden üretimi ile ilgili araştırmaların hız kazanmasıyla madencilik ve metallurji dikkatleri üstüne çekti. Birçok kaynakta bahsi geçen, Orta Anadolu olarak kastedilen bölge Tahsin Özgüç’ün yapmış olduğu ayırım ile değerlendirilmiştir. Buna göre Orta Anadolu: a- Alacahöyük’ün kuzeyi’nden ve Orta Karadeniz bölgesi’ne kadar uzanan topraklar ve bilhassa Kızılırmak ile Yeşilirmak arasındaki saha, b- Alacahöyük’ün güneyi ve Kayseri Ovası olarak ikiye ayrılmıştır.

Metalin kullanımına ait ilk buluntular , bakırdan yapılmış nesnelere içeren ve M.Ö.8200-7500’e tarihlenen Çayönü’ndedir. Orta Anadolu’da Çatalhöyük’te ki buluntular karbon 14 ile M.Ö.7300-7040 tarihlenir ve J.Mellaart tarafından madenciliğin burada başladığı görüşü savunulur. Bunun yanı sıra madencilik hakkında önemli buluntulara sahip yerleşmeler vardır ki bunlar arasında Yumuktepe, Can Hasan, Tülintepe, Tepecik gelmektedir. Bir sınıflandırma yapmak gerekirse bu dönem Hazırlık aşamasıdır. M.Ö.8200 sonrasında yani M.Ö.7300-7040 yıllarına tarihlenen Çatalhöyük ve 7600-7500’lere tarihlenen Aşıklı höyük gibi merkezler ikinci bir aşamayı, yani tek metalli dönemi işaret eder. M.Ö.5.Binyılda Avrupa kültürleri ve Anadolu arasında bir etkileşim sonucu Çayönü gibi merkezlerde ekstraktif metalurjinin başladığı dönemdir. 4.dönem olan gelişmiş metalurji M.Ö.4000den sonraya gelir ve önemli merkezleri Beycesultan, Pulur, İkiztepe, Alişar, Mersin, Arslantepe ve Hassekhöyük’dür. Endüstri kavramının tam anlamıyla ortaya çıktığı dönem M.Ö.2800’den sonraya gelen ve 5.safha olan endüstri aşaması yani tunç ve demir çağlarıdır.

Madencilik tarihinde insanın ilk tanıştığı maden bakırdır. Günümüzden on bin yıl önce Çayönü Tepesi, ya da Aşıklı höyük sakinleri daha çanak çömlek üretimine geçmeden ,

yaşadıkları yörede doğal halde bulunan ham bakırı toplayıp balık oltası, iğne ve boncuk gibi küçük nesnelere üretmiştir.

Tarih sahnesinde bakırın ardından karşımıza gümüş çıkar. M.Ö.III.binyıllarda gümüş ve kurşun maddelerinin kullanımında bir artış olduğu gözlenir. Alishar, Eskiyaşar, Horoztepe, Alacahöyük ve Mahmatlar gibi yerleşmelerde zengin buluntular ortaya çıkarılmıştır. Madencilik tarihinde karşımıza çıkan bir diğer maden, kurşundur. Kurşunun tarihi M.Ö.7.binyıla uzanmakta ve M.Ö.II.binyıla gelindiğinde Anadolu'daki koloni çağında Alishar ve Kültepe'de üretilen ve kültürel ayırıcı özelliği olan kurşun figürinler ve değersiz süs eşyalarının yapımında kullanılmıştır.

İlk örneklerine Ur Kral mezarlarında rastlanan altının – ve gümüşün - M.Ö.III.Binyılda Orta Anadolu'daki bolluğu Anadolu ve Mezopotamya arasında ilk ticari ve kültürel ilişkilerin başlamasına neden olmuştur. Mezopotamya olasılıkla altın ihtiyacını Anadolu'daki yerel kaynaklardan sağlamaktaydı.

Tarih sahnesinde altından çok daha önemli malzeme olan kalay, insanlık tarihinin önemli buluşlarından biri olan tuncun yapılmasında en önemli malzemedir. Bakıra % 5-10 oranında kalayın karıştırılması ile tunç elde edilmiş ve Anadolu'da büyük bir çağ –Tunç Çağı – bu isimle anılmıştır. En güzel örnekleri Alacahöyük ve Horoztepe'den bulunan kalay konusunda yapılan araştırmalarda en çok tartışılan konu, bu kalayın kaynağının neresi olduğu ya da nereden sağlandığıdır. Bu konuda Mısır'ın Doğu çöllerinden geldiği, Asur'dan ithal edildiği, Afganistan kaynaklarıyla ilişkili olduğu, Orta Avrupa'da Tuna vadisinden Balkanlara ve oradan boğazları geçip Anadolu'ya geldiği gibi tezler öne sürülmüştür.

Bütün bu madenler belli döküm ve kalıp teknikleriyle işlenmekteydi. Önce tek parçalı kalıplar kullanılarak yapılan döküm tekniği, sonra iki parçalı kalıp ve en son kaybolan modelli kalıpla gelişmesini tamamlamıştır. Dövme tekniğinde ise çökertme ve yükseltme gibi iki teknik vardır

Ortaya çıkan malzeme çeşitli bezeme teknikleriyle sanatsal bir hal almıştır. Bu teknikler kabartma, kazıma , kakma, kaplama ve granülasyon tekniğidir.

M.Ö.II.Binyıl Anadolusunda madencilik artık tüm aşamalarını tamamlamış ve ticaret hayatının beklide en önemli metası haline gelmiştir. Hatta denilebilir ki ticaretin en büyük payını madenler oluşturmaktaydı. Kazılarda ortaya çıkan yazılı belgeler bunları kanıtlamaktaydı. Örneėin Kültepe karumunda ele geçen belgeler en güzel rneėi teşkil eder. şüphesiz ki Hititler orta Anadolu madenciliğine en önemli katkıyı sağlamış ve ticarete söz sahibi olmuştur.

Böylesine detaylı bir konuda birçok soru işretinin olması doğaldır. Orta Anadolu ve çevresinde, özellikle ticaret yolları üzerindeki merkezlerde, yapılacak sistemli kazılar bu soru işaretlerine cevap olacaktır.